

TELEGRAFULŪ

Abonamentul:

	in Capitală.	Distr.
1 lună	2/50	3 l.n.
3 luni	7	8
6	12	15
1 an	24	30

Manuscriptele
nepublicate se vor
arde.

Annunțuri:

Linia mică . . . 10 b.
Reclame 50 .
Fapte diverse 1 leu n.

Scrisori
nefrancate se vor
refusa

APPARE IN TOTE SERILE.

Unu Numeru 10 Bani

in Capitală și in Districte

Redacțiunea și Administrațiunea, Strada Lipsani Nr. 11.

15 AUGUST 1871

SERBARE LA PUTNA

Suntă 367 de ani de cândă ose-mintele aceleia, care odinioră umpluse lumea cu faptele séle, zacă uitate sub lespedea unu mormentu. Nenumerate și felurite fură vremile ce aū trecutū de atunci și penē ađi.

De la Stefan-celu-Mare trece unū vécū și altū gigantū asemenea lui, și la alū căruia nume Dacia tresărise, se ascunde într'un mormentu micū lăsându unū nume mare.

De la Mihaiū Vitezulū trece unū vécū, și mărirea țarei cade, eroii amortescū, armele se sfărāmă, brațele se slăbescū și luminosulū sóre alū trecutului se ascunde sub întunecosul norū alū străinismului.

De la începutulū domnrei Fanaru-lui trece încă unū vécū și glasulū falnicelorū morminte, unitū cu disperarea descendințilorū acelorū Romani de altă dată, deșteptă leulū amortitū.

De atunci mai trece o jumătate de vécū și étă că ađi strănepoții aceleia alū căruī nume sta ascunsū in cronice și devenitū semiđeu in cânturile poporului, își aducū aminte de elū, de acela a căruī urmă n'a uitat'o Nistrulū, Carpatulū și Danubiulū.

15 Augustū 1871 a sositū. Eată și acéstă đī care trebuie sé fiā scumpā ori-căruī sufletū românescū. O așteptāmū de multū. O așteptāmū cu dorulū cerbulū insetatū, care, după ce a percursū unū câmpū sterilū, alérgă a se potoli in limpedele isvorū alū văilorū. O așteptāmū, cum unū copilū rătăcitū in locuri selbatice, așteptă pre muma sa, alū căruī glasū l'a a-uditū in depărtare.

Nenumerate generațiuni s'aū strecuratū, dără nici una n'a ayutū fericirea a saluta o đī de felulū aceleia ce era rezervatā nouā a o saluta.

15 Augustū 1871 a sositū, și fal-nicele morminte pare că se deschide și din ele aparū, aruncând lințoliulū mortalū, umbrele uriașe ale străbuni-lorū ca sé dea o reprezentațiune aī cărei spectatori suntū strănepoții.

Romani! cortina s'a ridicatū, pri-viți-i. Ce teatru mare și imposantū! E Dacia întrégă. . . érá actori suntū vitejii atătorū seculi ce aū dispărut.

Cine este acelu mare împératū care implantă stindardulū Romei in Sar-mizegetusa?... Cine este acelu vene-rabilū bētrānū care smeresce pe su-perbulū rege in strimtorile Carpați-lorū?... Priviți pre acelu căpitanū care îmbărbătează pre osteniī séi in câmpia Rovinelorū... Vedeți voi colo indepărtare pre agerulū duce cum se luptă ca unū leū sub zidurile Singi-dunului?... Cine este acelu resbelnicū care imprăștiā mórtea in văile Bēr-ladului, ilū cunósceți voi?... Dără a-celu uriașū care inaintéază triumfalū in Alba-Iulia, cine este elū? Privi-ți'lū bine...

15 Augustū 1871 a sositū, și strē-nepoții Traianilorū, Gelilorū, Mario-tilorū, Negrilorū-Basarabi și Dragoși-lorū alérgă in grāmādă la mormin-tele părăsite. Ce caută ei acolo? Se ducū ei ca sé plāngă? Nu. Acel ce odihnescū in acele morminte, nu la-crimī și suspine așteptă de la noi, sänge din sängele lorū; ei adorațiune, entusiasmū, veselīā și imitare. Ei sunt mai presusū de plānsulū ce se cuvine numai acelorū ființe cari trecū prin lume fără a lāsa o urmă celū puçin care sé ateste c'a esistatū. Ei nu me-ritā plānsū, dovadā că n'aū murit; ei aū infruntat nimicirea. Generațiū-

Paulū Chinezu. Elū spune că in dru-mulū séu de la Tisa penē la Putna a trecutū pe la Șelimbergū, Gorosloū, Baia, și cu câtū entusiasmū pronunță elū aceste mărețe nume. Priviți pe fratele după țermiī Nistrului; elū par-ticipă bucurosū la marele banchetū, dără de ați putea pētrunde penē in anima lui ca sé ascultați lamentele ce-lū chinuescū gândindu-se la nefericitulū séu căminū.

O! Priviți, priviți pe toți acesti frați cumū se îmbrăcisează cu trans-portū! Pare că toți suntū născuți din aceeși mumā; și aū acela-și gândū, acelea-și sentimente și aceea-și limbā.

Salutare vouē, iubiți frați, cari as-tă-đi vē dați māna, fericiți, pe țerina divinului eroū.

Onóre vouē studenți, cari ați luatū inițiativa acestei serbări naționale, dără de ați fi avutū mai-meltā abilitate in conducerea marei întreprin-deri, meritulū și onórea vóstrā arū fi fostū la culme. Cine ș'arū fi pututū inchipui că demoni vorū ajunge o dată a păzi santele porți ale paradisu-lui?... Cine ș'arū fi pututū inchi-pui că principalii actori in acéstă đī de măreță festivitate aū sé fie Majorescu, Pogorū, Negruzī, Slaviciū?... Noi insē credemū că v'ați amăgitū, érá n'ați făcutū din precugetare o a-tătū de reū nemeritā alegere. Și déca notāmū chiarū in acéstā solemnā oca-siune erórea vóstrā, o facemū mai ân-tēiū ca unū protestū contra acelorā pe cari 'i ați rēdicatū unde nu me-ritaū, și apoi, sé ne serve de lecțiune pe fitorū.

Trebuie sé ne dați dreptate déca in sacrulū nostru entusiasmū amestecāmū amara indignațiune.

Cu tóte acestea speranța nóstrā e încă mare. Credemū că aū mersū de-stulū junī: acolo cari aū înțeles chi-āmarea lorū, cari vorū sci sé eclipseze pe aceia ce, după ce aū insultat totū ce e românescū, ađi ducū profana lorū presință inaintea sântelorū umbre strē-mosesci. Vorū fi destulū junī cari vor face ca acéstă đī sé fie la înălțimea sea, spre a nu o lāsa pe māna ace-lora a cărorā patriā este lumea în-trégă și 'naintea cărorā Românulū și celū de altū némū este totū una.

Așteptāmū multū de la congresulū ce junīi romani din tóte părțile Da-

STEFAN-CELU-MARE

nile a trecutū pre lângă ei și a dis-părutū, dupe cumū trecū și disparū frunzele tómmei pre lângă bētrānulū și gigantulū stejarū.

15 Augustū 1871 a sositū, și ju-nimea romānā de ađi realizéază aceea—ce pārinții séi vēđu-se in sublimele lorū vise.

O ce fericire! Junī din tóte păr-țile Daciei adunați a da māna pe mormentu-lū lui Stefan. Noi cei d'aici ne gândimū numai și animelē nóstre tresarū, dără ei, cari acum vorū fi întinđendū hora frățescā la divina ca-dență a glorióselorū suvenirī din trecutū.

Veseliți-vē, frați, și inchipuiți-vē că și noi amū fi in miđloculū vostru,

dupē cumū noi ne inchipuimū că voi ați fi in miđloculū nostru. Acolo ca și aici, ca și in ori-ce parte a Da-ciei, acéstă đī trebuie sé fie mare și veselā pentru toți.

Vēđu acolo pe frațiī, după țermiī Siretului, Ialamitei și Oltului. Éta-i; pe fruntea lorū se citește mulțāmirea și bucuria, căci s'a născutū sub dul-cele sóre alū libertăței. Vēđu pe frațiī după țermiī Timeșului, Samesului și Crișului. Cu tóte că sufletele lorū sunt vesele pentru veselia acestei đīle, dără in urma lorū se andū suspinele și ge-metele marcei lorū. Vedeți colo pe fratele Timeșanū, într'o grupā de junī, elū povestescē frunósa legendā a lui

ciei, aŭ a fiine dupe terminarea serbării. Mari sunt greutățile némului românesc, circumstanțele în cari se află încă sunt grele. Noi nu ne îndoim despre prudența cu care ei vor păși în executarea marelor fapte. Vor să a supune la cumpăna rațiunei entuziasmul și impetuositatea animei lor. Sunt sublime speranțele ce ascunde în sine această ȕi, și brațele deschise ale fiitorului astéptă mărirea cu nerăbdare.

Ne-uitată fie anul 1871 cu memorabilele ȕile, 6 Iunie și 15 August, în cari generațiunea ce se ridică ađi voesce a immortalisa gloriosele generațiuni ce zăceau acoperite de negura vécurilor.

Sperăm că studenții din România liberă, prin o nobilă emulațiune vor lua și ei inițiativa a face o serbare marelui Michai. Fie ca anul 1872 se mai strelescă încă prin o ȕi în care toți se fimă adunați pre ruinele vechei capitale a României, Tirgovistea.

Ne amă unită pre câmpia Cotrocenilor. Ađi ne unim la mănastirea Putna. Ne vom uni apoi la mănastirea Dealului; și de unde scim, dupe aceea deca o frumoasă ȕi nu ne va uni în 1873 în capitala Transilvaniei. Să mergem, frați Români; se nu ne rămână nici un loc unde stă ascunsă gloria trecutului pre care noi se nu lă salutăm și se nu ne plecăm genuchii acolo.

Mii și mii de glasni se ridică din morminte: Vă vorbesc Dani și Mirai, Bogdaniții vă vorbesc Vă vorbesc Michai și Petru și cei-lalți de mai nainte, Vă vorbesc toți cavalerii din némului Basarabesc.

„Sus nepoți! Sus la viață, sânge din sângele nostru Sufletă dintr'ală nostru, sufletă arătați că mai aveți!

P'ale noastre urme astă-ȕi aripați piciorulă vostru, Aruncați-vă ca șoimul prin furtune și prin ceți.“¹⁾

Astă-ȕi e 15 Augustă 1871, și mii de voci se audă la Putna și în totă Dacia:

Fie pentru veci neperitóre aducerea aminte a marelui voevodă Stefan!

Trăiască și prospere neamulă românesc!

N. V. Scurtescu.

CANTECULU LUI STEFAN-VODĂ.

Stefan, Stefan Domnă celă Mare
Sémănu pe lume nu are
De cătă numai mândrulă sóre!

Din Sucéva cândă elă sare,
Pune peptulă la hotare
Ca ună ȕidă de apărare!

Brațulă lui fără — 'ncetare
Bate órdele Tătare,
Bate cotele Maghiare,

Bate Leși din fuga mare,
Bate Turci pe zmei călare
Și-i scutesște de 'ngopare:

Pe Tătari îi căsăpesc,
Pe Unguri îi părjolesc
Și pe Turci îi răsăpesc;

1) I. Lapedatu.

Iară pe Leși cu ȕica tare
H'aventă 'n spăndurare,
Și 'i injugă ca să are!

Lumea 'ntregă stă 'n mirare
ȕera-i mică, ȕera-i tare
Și dușmanulă sporă, nu are!

LA MORMENTULU

LUI

STEFAN-CELŪ-MARE.

I.

Aici e dăr mormentulă
Ce-ascunde 'n sinulă sêu
Ună sântă, mai sântă ca sântulă,
Pe-Eroulă semiȕeu.

Aice odihnesce
Acelă ce s'a luptat
Atăt de vitejese,
Că lumea l'admirat.

Aice 'nmormentară
Pe-acelă bună Domnitoră,
Ce-a fostă cu-ardóre rară
Totă pentru-ală sêu popor.

II.

În aste locuri sfinte
Suntă sacrele-oseminte
A Domnului lăudat,

Ce pentru libertate,
Cu sântă pietate
ȕi—nopte s'a luptat....

III.

Par'că-o umbră triumfală
Ară deschide-acestă mormentă,
Umbră lui Stefan-celŪ-Mare,
ȕetă-apare suridendă!

În genuchă-acuma dără,
Umbrei Lui se ne nchinămă,
Căci măręta noastră fală
Ađi aici o reafămă.

În genuche, mică și mare,
Frați, părinți, și dulci surori:
Domnului Stefan ȕetă-apare
Ca ună ȕăngeră păditor.

Cu o viaă mulfămire
Stă, priveșce preste toți,
Par'că-artă ȕice cu umire:
„Aștia-său brații-mă strănepoți!“

În genuchă cu umilință,
Și'mpreună se jurămă:
Că vomă fi totă cu credință,
ȕera se ne-o liberămă!

IV.

„Ce! această mândră ȕeră, —
ȕice Stefan inulmită,
S'a făcută d'er-tributură
Sêu chiară sclavă-a devenit?!”

„În moșia strămoșescă,
Ce eă vouă v'amă lăsată
Dóră óstea vrăjmășescă
Cu trufă s'a'nculbată?!”

„Ale mele oseminte
Ađi suntă în pământă străină,
Și nu este-ună braț potinte
Să mă scape d'acestă chină?!...“

Mii de voci atunci resună,
Și mulțimea esclama:
„Pentru patria străbună
Pên'la mórte ne-omă lupta!“

V.

Voce sântă și divină
Se estinde pe pământă,

Că'ncuréndă are să vină
Libertatea triumfândă.

Ca o tainică șloptire
Se estinde lină-așioră,
Deșceptândă o presimțire
De ună splendidă viitoră.

I. Grozescu.

Stefan celŪ Mare.

Multe și mărețe fapte aŭ săvârșitŭ Românii în vécurile de demult. Mari aŭ fostă nevoile în care aŭ trăitŭ, și de o sută de ori mai mari aŭ fostă gloriile lor. De câte ori resfoimă paginile istoriei trecutului, ne simțim coprinși de o viață nouă, reînșuflețiți de isvorulă sacru ală virtuților, bărbățiilor, patriotismului și devotamentului braviloră eroi. Nu este ună munte, ună delă sêu colină, o câmpie, ună riă, ună ȕidă sêu o piatră derimată, ună locașă sântă, ună mormentă, care să nu ne vorbescă de crâncenile lupte ale strămoșiloră și de nemuritorile lor biruințe.

Limbă, datine, obiceiuri, patriă, naționalitate, credință, drepturi sante, tóte acestea cu sacrificiulă sângelui lor le aparară și le pęstrară în timpă de-atâtea vécuri. Și câte viteji, câte năvaliri, câte horde de dușmani nu aŭ înfrântă ei? De câte ori gladiulă lor n'a fostă ascuțită tăindă în carne și sânge?! De câte ori munții, văile, apele nu s'aŭ cutremurată la vederea giganteceloră loră lupte? Nu este minte așa de avută în gânduri, nu este limbă așa de îndestulată în cuvinte, nu este artă așa abilă care să pótă descrie în totă adevérata mărirea pe fie-care erou, fie-care faptă, fie-care biruință.

O! timpuri de mărire și de bărbăție!

O! neprețioșe tesăure ale gloriei naționalitățiiă noastre, sub ce negurosă lespeze zăceți?

Pe voi sacre isvóre a le mântuirii némului românesc, pe voi noi nenorociții v'amă trădată uitării!.. Căci unde este calea ce conduce la mormintele vóstre, spre a vérsa o lacrimă de recunoștință pentru că v'ați luptat și ați murit pentru lege și ȕeră?

Unde suntă monumentele ce trebuiaŭ să se ridice întru gloriificarea numelui vostru? Nimic nu se vede.

Pare-că ați știută că strănepoții voștri vă voră uita și v'ați rēdicat singuri cruci, movile, locașuri sfinte, care să ateste nemurirea vóstră!....

* * *

În istoria trecuteloră vécuri de mărire, se află strălucindă ca ună sóre luminosă, unulă din cei mai mari Eroi a némului românesc.

Acestă Erou este STEFAN V, (1456

—1503) supranumitŭ pentru eroicele sële fapte STEFAN CELŪ MARE.

În decursulă unei glorioșe domnii de 47 ani, pe scaunulă Moldovei, Stefan celŪ Mare, prin mărirea sufletului sêu, prin înțelepciunea profundă a minții sële, prin artă dibace de a conduce și comanda oștile, prin curagiulă sêu eroic, în fine prin acele rare virtuți și calități ce distingă pe ómenii extraordinari, isbuti a birui în 26 bătălii însemnate pe toți dușmanii patriei sële, a apéra sântele ei drepturi și a străluci némulă românesc.

Cândă se sui Stefan celŪ Mare pe tronulă Moldaviei, află ȕera bine organizată după urmele lui Alesandru celŪ Bună, care întocmise legi drepte, Ierarchiă bisericescă neatárnată, așădăminte bisericesci și ridicase fórte multă puterea morală a poporului sêu.

ȕera, cu tóte acestea era amenințată de din afară, vecinii ei Ungurii și Polonii pusese gândă rēu de a i ridica independința. Ună altă inamică multă mai puternică, Turcii, înșpăimântătorii chrestinatății, deschiseseră nu de multă porțile bizanțiului și cu acestea ale întregii Europei, de unde îndreptă fulgere îngrozitóre contra tutoră națiuniloră. Românii ca vecini mai de aproape eraŭ mai multă amenințați, și avéu a se lupta cu îndecite fórte, contra unui inamică atăt de formidabil. Stefan-celŪ-Mare veni tocmai la timpulă sêu, ca să opună ună mură de oșelă furiei atătoră horde de barbari asiatici și să înfrângă semeția și poftă de supremația a Ungurilor și Poloniloră.

Védendă dăr Stefan pericolulă în care se află ȕera, socoti că este trebuință să începă a trage brasda în inamic și a curăți mănósa sea holdă de locustele ce o inunda.

În ală cincelea ană ală domniei sële (1463), Stefan trece în Ardélă, pradă ȕera Securiloră și după multă pradă ce făcu, se întórse cu pace inapoi. Dăr Turcii ocupaseră cetatea Kilia de la Vlad V ȕepeș, domnului Munteniei, și Stefan hotari a i isgoni. În patru ȕile de luptă crâncenă, isbuti a lua Kilia și mai apoi cetatea Albă. Turcii iritați, deteră năvală în ȕeră dăr fură respinși.

În 1467, Stefan repurtă una din cele mai frumoșe biruințe la Baia în contra lui Mathias Corvin regele Ungariei. Acesta intrase în Moldova în fruntea a 40,000 de ómeni, și ardea și pustia totă ce-i eșia înainte. „Dăr după ce regele Mathias, a sosită la orașulă Baia și l'a întărită cu șanțuri și carre, Stefan Vodă, care se aședase cu óstea între riurile Moldo-va și Sόμεșulă, gândindă că a venită timpulă cândă cu pucină să bată pre mulți, lășandă caii și sarracinele în loculă taberii, numai pe-

„destru și ușor a venit în Baia, și „aprinzându orașul de câte-va laturi, „a năvălit peste Unguri, și a ținut „bătăia amestecată pene în reversa- „tulu dorilor. Peste 10,000 de Un- „guri au cădută în această bătăia, și „regele Mathias rănit în trei locuri, „abia a scăpat prin facerea de bine „a unui Român“ 1). — Chronicarul român dice asemenea despre marea „perdere a Ungurilor: „Deci, îi vena „țeranii în zăvoie și prin munți, unde „vr'o 12,000 periți s'au aflat. Mai „apoi, și singur Craiul rănit de „săgeți forte rău abia a hălăduit prin „poteci, de au eșit la Ardél.“ 2).

Astă-felul fulgeră Stefan cu spada sea pe fălosul Matheas Corvin. — Erau eroi Români, de la mică și pene la mare. Rivna de neatarnare, le da suflet și ori că învingeau ori că mură !! —

O a doua mare și strălucită biruință, repurtă Stefan în anul 1475 la Racova, lêngă riul Bêrlad, în contra Turcilor. Numai cu 40,000 ostași Români, cu 2,000 Poloni și 5,000 Secui, spulberă peste 120,000 Turci. Lupta a fost înverșunată; dăr. ce putea reziste înaintea valorosului braț al lui Stefan. Trei motive mari se ridică din oșele celor căduți în luptă, cari atestă pentru vecie bravura ostentilor Români. Stefan-cel-Mare, nutria în sine ingeniosul plan de a uni sub sceptrul său Muntenia. Mărfa ideii de unitate și independență a Românilor, 'lă puse în trista pozițiune de a căuta să-și execute planul prin forță, de ore ce pre alte căi vedea că este imposibil. Astă-felul, Stefan începe luptele detestabile dintre frați și frați. Multă sânge românesc se vărsă în luptele cu Vlad V Tepeș și Radu cel frumos, fără însă ca uniunea Muntenilor cu a Moldovenilor să se pôtă face. Din contra se aprinse un vulcan de ură și se storse puteri cari au costat multe pe ambele țeri.

În anul 1476, Stefan-cel-Mare, repurtă cea mai eroică luptă în contra Turcilor comandată de însuși Sultanul Mahomed II. Această biruință este cea mai mare din câte a avut Stefan, singur și glorifică numele pene la ceruri. Mahomed II, infuriat contra lui Stefan pentru învingerea pățită la Racova, se determină ași pune toate forțele și a preface în pașalac totă Moldova. — În capul unei formidabile ostiri strănsă din Europa și Asia, și adjutat de Radu IV, domnului Muntenesc, precum și de Tătarilor cari năvăliseră în țera, Mahomed II, trecu Dunărea. — Stefan, ca aind leu, strânge ostile se, alergă la Nistru, și bate mai întâi pe Tătar;

apoi chiamă la consiliu pe toți boiarii săi, și printr'o înțeleptă chibșu-ință, socotiră favorabilă a se retrage toți locuitorii spre munți și a căuta ca din strămtori să lovască pe inamic.

Cum chibșuiră, așa și făcură. — „Stefan se trase cu ostile spre munți, „unde au ales loc de resbelu la „Valea-Albă, la strămtorea unde este „acum satul Resboieni, chiamat „dupre acel resboiu.“ În acest loc ajunseră Turcii, slabiți de fome și hărțuiți de Moldoveni. „Stefan, pe- „destrând oștea ca să nu nădăjduască „în fugă și în arme, dat'a resboiului, „Iulie 26, care resboiu trăind multă „timp ne-alesu, de ambe părțile os- „tenise, pene cându s'a biruit Stefan „de mulțimea Turcilor. — Și Turcii „totu adăogându-se cu oște prospătă, „era Moldovenii obosiți și neviindu-le „ajutoru nici de o parte, au picat „nu fiasce cumu, ei pene la mörte se „apăra, nici biruiți de arme, ci strop- „siți de numărul Turcilor... Turcii „atata de mulți au perit cătu au „nălbitu Poiana de trupurile celor „periți unde au fost resbotul... „În acel resboiu au cădută Stefan „Vodă de pre calu, și D-deu-l'a fe- „ritu de nu s'a vätemat.“ — După această crancenă bătălie, în care victoria părea că părăsise armele bravilor Moldoveni, Stefan căută a se retrage și a intra în cetatea Némțului. Dăr aci, fu întâmpinat la porțile castelului de muma sea, care oprindu-l de a intra, 'l-a adresat aceste vorbe că: „paserea în cuibul său pere; ci să se ducă în sus să strângă oște, că isbandă va fi a lui“ 3). — Totu nisce asemenea frumoșe și patriotice cuvinte, cari ne arată pene în gradul cel mai mare virtutea femeilor române de atunci, ni se raportază de către Cantemir: „Ce! tre- „buie să te vedu astă-ți întorsu de „la resboiu, fără să fi întovărășitu de „biruință? Pentru antea-și dată, fiule, „imi-ai înșelat nădejdele. Uitat-ai „ore că porți nume de viteză? Fugi „departe dinaintea mea, și să nu te „intorești de cătu biruitoru. Mai bine „e să te știu mortu de mâna dușma- „nului, de cătu să te vedu că ți se „impută dreptu defaimare că o femeie „ți-a scăpatu viața“ 4). — Fericite timpuri, cându numele române sciau a încuragia astă-felul la fapte mari pe fii lor. Fericite timpuri cându numele române imitau pe numele eroilor Spartani și Romani. — Viguroșele expresiuni cu care fu întâmpinat Stefan de către muma sea, îi reinsufletă curagiul, și aprinse inima; ca fulgerul se repeși înapoi la sfărâmata lui ostire, și ca leul infla-

carat de mânie alergă după Turci, și ajunge, și sdrobesc și se întorce victorios...

„În gona Turcilor, — dice Can- „temir, — Stefan câștigă însuși „cortul împărătescu al Sultanului, „și avu gloria să învingă pe acel „impărat, care era odinoră grăza „lumi, și acum fusese pre fericit „că putu să scape teafăr la Adria- „nopolu, însoțit numai de o mică „suită.“

Astă-felul Marele erou Stefan, în această nemuritoare bătălie, scapă țera de Turci și de mormentul ce i se pregătia.

Gloria ce acoperă fruntea lui Stefan este mai pre-sus de cătu toate cele-lalte glori ale Domnilor Moldaviei din naintea și de pe urma lui. Eroismul său estraordinar, dibăcia sea rară de a comanda și a conduce la biruință ostirile, devotamentul său fără limite, înțelepciunea sea în administrarea țerei și în politică, toate aceste calități facu din Stefan un adevărat *Semi-Deu* al Românilor.

Afară de luptele cu Radul IV și în urmă cu Vladu Tepeș, pe cari i-a învins și le-a răpit viața, Stefan cel Mare mai avu și alte resboie cu Poloni, Turci și Tătari.

Impietuosul Sultan Bajazet II, supra-numit *Fulgerul*, spăriat de succesele neasteptate ale lui Stefan, spre a sterge rușinea pățită în două rânduri de Mahomed II, se hotărî a coprinde Moldova. — La 350 de corăbii fură pornite pe apă și o nenumărată armată pe uscat. — Moldovenii apărarea eroicesc Chilia și Cetatea-Albă, dăr nu putură să reziste mai multă furie și mulțimei acestor barbari, de și Stefan făcuse totu ceea ce putea brațul și mintea omenescă. Nu fu însă învins Eroul! — Un mic ajutor de la Poloni fu de ajuns a sosi, pentru că armatele în-grozitoare ale lui Bajazet se fă celărite și aruncate peste Dunăre. Astă-felul Stefan fulgeră și pe Bajazet *Fulgerul*, care simți în mai multe rânduri „ce pôte un popor mic, care, povățuit de un comandant viteză, se luptă pentru păstrarea religiei și a libertății se.“ Întrăgă Europa a resunat la învingerile lui Stefan și însuși Papa a orinduit o serbătoare universală pentru Stefan, numindu-lă „apărătorul Chrestinătății.“

În anul 1497, Stefan cel Mare câștigă o nouă victorie strălucită la codrul Cosminului, în contra Polonilor. Printr'o manoperă identică cu aceea a cavalerilor Moldavi de la Marienburg, din 80,000 Poloni abia scăpară ca la 15,000; toți cei alți fură omorâți în bătăie: erau sdrobiți de trunchiurile și ramurile copacilor din

pădurea Cosminului, său prinși și uciși de către țeran.

Vre-o 15,000 Poloni, cari scăpară cu viața din nepomenitul masacu, fură prinși la jug și siliți a ara în lungu două mile și în latu o milă de pământ, în care arătură Leșii au semănat două păduri, cari și pene astă-ți se numesc de Poloni *Bucovina*, era de Moldoveni *Dumbrava roșă* său păduri roșii, pentru că s'au semănat și sădit cu sânge leșesc. (1).

Astă-felul pedepsia Stefan cel Mare pe cei aprinși de pofta de a cuceri și a jefui o țera care nu era a lor!

Unde est Eroule, să tragi încă o dată brade adânci cu acei mișei ce voru peirea nămului său, și cari astă-ți voescu 'n-amiada mare să ne sugrume!!?

Stefan cel Mare intră după aceea în Polonia, coprinse Podolia și Po-cuția, și puse stăpanire pe șesurile Basarabiei ce se numesc Bugiac.

Astă-felul Stefan, vitezul cel mare din timpul său, înfrânse pe toți dușmanii mării și independenței patriei se!

Elu, printr'o iscusită diplomația, băt pe Unguri cu ajutorul Polonilor, pe Poloni cu ajutorul Ungurilor, și pe Turci cu ajutorul amândurora acestor vecini invidioși și periculoși. Elu împinse fama numelui său și a gloriilor se pene în apusul depărtat al Europei, care 'lă salută cu fruntea plecată și care 'lă privi ca *scutul al Chrestinătății*, dându-i în schimb acest meritat nume.

Dăr nu trecu multă, și obosela unei lungi și neadormite bătrânețe coprinse viguroșele brațe ale lui Stefan. Încărcat de ani, bolnav de podagră, continuu ocupat cu susținerea atător resboie, neliniscit în totu momentul și îngrijat de sorta țerei după mörtea sea, Stefan cel Mare și simți puterile slăbindu-se din ce în ce, și chiamă în vira anului 1503 în Sucéva, capitala țerei, adunare generală; și după sânta liturgiă, înturnându-se la palat, în ființa de față a boiărilor și omenilor săi, rosti către fiul său Bogdan, aceste cuvinte:

„Fiul meu Bogdan! și Voi toți ai „mei prieteni și compatrioți de atâtea „triumfuri! vedeți-me astă-ți apră de a „înturna naturei tributul ei. Totă mă- „rimea trecutei mele vieți este asemenea „mei năluciri, ce se perde în întunecul „noptei. Un muritor nu se mai pôte în- „turna pe urmele se, care asemenea unui „vierme de pământ, și-a petrecut vre- „melnicece cărarea vieții, cându iată vine „mörtea, ca să și ia drepturile se. Însă „nu este acesta cuvintul înspăimântărei „mele; căci știu, că minutul născerei a „fost cel antei pasu ce am făcut către „mormint. Ceea ce me tulbură este trista „îngrijire de a vedea în giurul nostru „pre Soliman Sultanul ce amerință sorta

(1) Cantemir, istoria Imp. Turc. Lib. I. c. 5

1) Dlugoss. Lib. XIII. citat în revista Română de D. Radu Ionescu, veți An. I, pag. 524.

2) Idem.

3) Neculce. Letopisișile Mold. t. II.

4) Cant. pag. 138.

„acestei țeri; și care, ca să o poți supune, va întrebuința totă puterea sa. Elu prin arme a coprins cea mai mare parte a Ungariei, precum și Crimulă, ce nu cunoșcea mai înainte nici unu Domnitoru străin, introducându întru insulă legea mahometană. Basarabia a fostu teatrulă învingerilor lui, și Români (din România), cari de și sunt ai noștri dușmani, totuși înșă creștini ca și noi, s'au supus sceptrului lui; cu unu cuvintu, cea mai alésă parte a Asiei și a Europei ascultă de legile lui. Elu nemulțămindu-se cu tronul Imperatorilor Romani, nu și mărginește dorința de a mai câștiga țeri, coprinde în inima sa Domnia a totu pământulă. Dupe ce a supus atâtea provincie, și a depărtat totu împedăcările, ôre credeți că va cruta pe Moldavia, ce se află înainte porței lui și incongiurată din tôte părțile cu provincie de subu domnia lui? Mai alesu este de temut, ca nu îndată ce va supune totă Ungaria, să cadă asupra patriei noastre cu tôte puterile sele. La vecini noștri nu potă căuta fără a lăcrima: de la Poloni, ca de la nișce nestatornici și fără putere, nu se pôte aștepta ca să stea împotriva Turcilor. Ungurii de sine s'au aruncat în fere. Germania este atăta de învaluită cu grijile din lăuntru, în cătu nu i române nici voință, nici putere de a se împărtași de cele ce se întâmplă pe din afară de hotarele ei. Așa dară cumpănind trista stare a tuturilor țerilor din pregiurul nostru, pare-mi-se că nu remâne altu mijlocu mai înțeleptu, de cât ca între relele ce ne amenințu, să alegem aceea, ce se va părea mai de suferit. Înțeleptul corăbiar nu întinde nici o dinidă vintrele sele împotriva vinturilor și a furtunilor. Noi nu ne putem încrede în puterile noastre; ajutările străine sunt departe și nesigure, iară periculă este aprôpe și ne aparat. Drept aceea se cuvine mai bine a alege să imblândim asprimea sôrței, de cât prin frământul armelor să tređim leul. Supunerea noastră va fi asemenea unei ape vârsate la timp asupra acestei flacări, ce o vedeți aprôpe de a isbucni. Afară de această eu nu vęd altă scăpare spre a înțimpina dărămarea noastră, pentru care în aceste dupe urmă minute ale vieței mele vă sfătuesc cu tótă dragostea unu părinte și frate, ca să vă sêrguiți a încheia tocmelele cu Soliman Sultanul: în cât de veți putea dobîndi de la dînsul păstrarea legilor noastre biserică și politice: această va fi o pace cuviinciosă, măcar de ar fi și sub titlul de șuzeranitate. Căci mai de folos va fi pentru voi a cerca îndurarea, de cât sabia lui. Iară dacă dimpotrivă vi s'ar propune alte condiții: nu pregătiți nici cum, mai bine a muri cu arma în mână, apărând legea și libertatea patriei vóstre, de cât pe ambe a le lăsa în prada nenorocirilor vegiate și a fi privitori defăimați ai dărămării patriei. În cât să nu vă îndoiți cât de puțin, că Dumneđeul părinților noștri, singurul isvor al luminilor, nu se va îndupleca odinoră și nu se va îndura de lacrimile închinătorilor sei, și revărsând cu îmbelșugare darul seú preste voi, ve va trimite odinoră mângăere, vindecând rănile și statornicind pe tot-d'a-una viitoră vóstră sôrta!“

Audiți Românilor, sfaturile înțelepte ce acestu Mare Eroú dete fiului

prietenilor și compatrioților sei. Audiți glasulă pëtrundător și viguros ală aceluia care albitu în miđloculă resbóielor și luptelor politice, a redicatu gloria armelor române la punctulă de splendore, de admirațiune generală.

Vedeți cătu de profundu cugetător și abilú prevăđător este acela care a îngrozit pe celú mai îngrozitoru dușmanu, pe infricoșatul și cumplitulă Baiazet, de alú căruia nume numai, tremura întrégă chrestinătate.

Elu cunoștea atátu de bine pe vecini sei, cătu nu voia a și da ultima suflare, fără ca o ultimă a sea povățuire se nu arate posterității cine sunt și ce scopuri au ei; fără ca se nu înfiereze pe acele nesocotite némuri, ce ca jigăniile înflămandite se asvêleaú a suge sângele din nemulă românescú.

Înțeleptele lui sfaturi, multu timpú au ținutú sôrta Moldovei. Ea fost încă mare pe cătu urmașii tronului lui au știut a prețui și păđi sacrele cuvinte:

„Eră decă d'impotrivă vi s'arú propune alte condiții: nu pregătiți nici cum, mai bine a muri cu arma în mână, apărând legea și libertatea patriei vóstre, de cătu pe ambe a le lăsa în prada nenorocirilor vegiate și a fi privitori defăimați ai dărămării patriei.“

De îndată însă ce uită că sunt moștenitori ai numelui și ai faptelor lui, Moldova încetu încetu decădu....

Nu putem a vorbi despre strălucirea lui Ștefan celú Mare și despre finitul seú, fără a cita câte-va pasage pline de frumusețe, de stilú înfloritú, de poetice imaginí, de elocință și patriotismú, din *„Cuvântulă de îngropare vechiului Ștefan V cel Mare 1)“*.

Numele autorului acestu cuvântú care merită a fi pusú în rândulă operilor celorú mai perfecte din câte avemú în literatura noastră, și care în felul seú este unicú pênă acumú, din nenorocire nu se cunoșce.

Oratorul anonimú arêta mărimea subiectului seú prin aceste cuvinte:

„Dar ce minte așa de bogată în gânduri, ce limbă așa de indestulată în vorôve, ce meșteșug așa de iscussit la împlinirea cuvântului, să potă împodobi atâtea risipe a vrăjmașilor, atâtea zidiri de locășuri sante, și atâtea înțelepciune a acestu bărbatú, care cu vitejiă ne au aparat, cu înțelepciune ne au ocărmitú și în cât au trăitú, voinicia noastră și fericirea a înfloritú!“

„Care Voevod mai multe resbóie au avut? Care Domnú mai mari biruinți au făcut, și aceste, în deosebite vremi și locuri, cu deosebite némuri? Ca fulgerul de la răsărit la apus a străluminat; marturi sunt Leșii cari cu sângele lorú pământul nostru au crușit! marturi Ungurii cari pe satele și cetățile lorú de focú potopite le au vędut! Marturi sunt Tatarii, cari cu iușimea fugei lorú de ferul lui n'au scăpat! Marturi sunt Muntenii cari

de la călărimea noastră s'au sdrobit! Marturi sunt tôte némurile de prinprejurú, cari ascuțitul sabiei lui au cercat!“

„Vitejii luminate, isbânde vestite, fapte lăudate, biruințe slăvite a unu Domnú săvêșitú! Dără cu tôte acestea, ce au remas? Au numai unu nume deșert? Au numai o gândire de lucruri mari de cari au fostú și s'au trecut? Așa este că tôte lucrurile lumii suntú deșerte, o umbră, unú visú, o apă care curge și nu se pôte opri, nici a se întorce, și tôte putrejunei supuse?“

„Unde i Ciru gróza lumii? Unde i Șeipion tunetulă Rómului? Unde i Cesarú fulgerulă resbóielorú? Unde sunt puterile, avuția, slava și vólva lorú? Ce s'au făcut? Au nu se parú c'au fost unú visú și o nălucire? Pênă au trăit acei vestiți bărbăți, resuna lumea de resbóiele lorú; au murit, s'au îngropat; abié numele lorú le audim“

„Cine ca dânsulú tótă isprava lucrurilor, lui Dumnezeú o da? Cine mai mult assuda ca să nu lase nimicú dintr'acele ce omenesca silință ar puté face? Era trebuință de svat bunú? Gata era ale tuturilor să le asculte. Folosia graba? Somnul nu l ținua, odihna nu l încălcia, sbura ca paserea! Era îndrăznělă de ajutor? Vieța nu cruța, cu sabia în mână însuși mórtea înfrunta! . . . Pre voi, locuri roșite de sângele vrăjmașilor, vă chiam marturi! Voi spuneți mărimea sufletului seú! Voi ale lui trebuințe, voi a lui vrednicia arătați!“

În fața unor atátu de elocinte cuvinte, în fața unu așa de mare și gloriosú șirú de biruințe, în fața unu trecutú pe care nici unú altu poporú nu l'a mai avutú; nu ne putem opri de a nu striga cu nemuritorulă istoricú *Nicolae Bălcescu*: „O! timpuri d'o memorie glorioasă! Timpuri de credință și de jertfire! cândú părinții noștri, credincioși sublimi, ingenuchiaú pe câmpulă bătăliilor, cerendú de la Dumneđeulă armatelorú laurele biruinții seú coróna martirilorú; și astú-felú îmbărbătați, ei se aruncaú unu împotriva a đece în mijloculă vrășmașilor și Dumneđeú le da biruința, căci elú ajută pe cei drepti, căci elú a lăsatú libertatea pentru popóre și cei ce se luptă pentru libertate. se luptă pentru Dumneđeú.

„Moștenitori ai drepturilor pentru păstrarea cărora părinții noștri au făcutú atâtea jertfe în vécurile trecute, fiă ca suvenirea acelorú timpuri eroice se descepte în noi simțimentulă datoriei ce avemú d'a mări și d'a păstra pentru viitorime această moștenire părintesca.“ 1)

Astă-đi mai multú de cătu ori când Români, este timpulă de desceptare, de reinviere.

Astă-đi mai multú de cătu ori cândú Români, este timpulă de a scutura de pe noi pulberea ce streinii ni au aruncat'o, de ne au astupatu vederile!

Astă-đi mai multú de cătu ori cândú Români, este timpulă de a sfărâma

1) Campania Românilor în contra Turcilor de la anulă 1595. Magazinú istoricú pentru Dacia, vol. 4 pag. 3.

lațurile ce inemicii noștri ni le-au întinsú!

Astă-đi mai multú de cătu ori cândú, Români, este timpulă de a arunca vélulă de dolu ce ne acoperă și a ne investi cu vestimintele strămoșului nostru Ștefan celú Mare!

Lăsați pe nemernici a trăi în brațele moleciunii, a se intina în mocirla degradării, a se desfata în palaturii și avuții, a se prosterna la piciorerele streinului:

Darú noi cărora vițulă, căderea, trândăvia N'au vestejitú puterea și vieța pe pământú, Sê mergemú cu-arma 'n mână se facemú datorii, Sê apêremú țerena strebună din mormentú.

Colo anticulă Ister șoptesce de mărire și 'ntrebă: ce se face acelu vitézú poporú? Mai dincolo Carpatulă vorbesce de unire Sê trecă-armata noastră, ei plécă pisculă lorú!

'Nainte! ori-ce, vieța, mărire, libertate Prin arme se câștigă; de cătu acestú pământú Sê nu mai nască ómeni de cătu cu frunți plecate Mai bine se se schimbe într'unú intins mormentú!)

George G. Tocilescu.

Serbarea de la Putna.

Audiți cel șgomot mare, ce din luncí în vâi resună? Audiți cum mií de glasuri resbat codrii și vuesc? Par' că-s valurile mării, par' că-i gemet de furtună, Par-că stâncele din munte în abis se prăvălesc.

Și spre cerú... ce armonie dulce, sântă și duiosă! Par' că ingerii în coruri celebră cu iubire O și mândră și divină... Ori vr'o faptă glorioasă. Se petrece 'n Românie, într'astú ném plin de mărire?

O! așa, e đioa mare, cea mai mare dintre tôte: Ađi Românul se deșteptă, ađi Românul a 'nviat! Si de-acuma veneticul se subjuge nu mai pôte Vița noastră românescă... Frunté hidrei am sfărmat!

Șciți, Români, sórele astăđi de ce luce cu mândria? Este đioa re'nvierei, este đioa lui Ștefan, A acelu Ștefan Mare, de a cărui vitejiă Tremura Léhul, Maghiarul și trufașul Musulman.

Ađi, Români, e serbátore în strêvechia monăstire De la Putna, unde zace osulă marelui bărbatú: Mósce sante, gloriose, la a cărora privire Se descéptă 'n peptul nostru vécurile ce-am uitat.

Înalța-vor ađi Români pe câmpia înflorită Respectușele lor ruge către sântul Dumneđeú, Inclinandu-și lata frunte sub țerina strălucită A vitézului resbóinic, a lui Ștefan-Semiđeú!

Astă-đi este đioa mare, cea mai mare dintre tôte: Ađi Românul se descéptă, ađi Românul a 'nviat! Si de-acuma veneticul se subjuge nu mai pôte Vița noastră românescă... Fruntea hidrei am sfărmat!

H. C. V.

MEDALIA

IN MEMORIA SERBAREI DE LA PUTNA.

D. M. Cogălnicenu, delegatulă Academiei științifice și a Comunei Iași, aflămú că înainte de a pleca la serbarea de la Putna, a datú se se bată câte-va mií de medalie în memoria acelei serbări memorabile, cari se vor împărți la loculă destinatú.

Noi încă amú avutú norocirea se vedemú una dintre aceste medalie; ea este de aramă și argint în mărimea unu banú mare, pe faciă cu inscripțiunea: *Memoriei lui Ștefanu celú mare. — Rivnitorii gloriilorú strebune. Érá pe partea ceea-laltă: Monastirea Putna 15 Augustu. 1871.*

1) Poesie de D. Bolintinenu, intitulată: „La Români.“